

Den följande *sonat i G-dur op. 14 nr 2* är även den ett uttryck för den ljusa sidan av Beethovens skapande. En nymodighet är den långsamma satsen, andantet, som är en variationssats. Ett lätt marschaktigt tema med en cantabel andra del varierar på ett enkelt sätt tre gånger. Det är första gången Beethoven använder sig av variationsformen inom sonatens ram. Finalen är en kombination av scherzots karaktär och rondots form, även det en ny idé.

Efter dessa två kortare sonater skriver Beethoven åter en fyrsatsig stor *sonat i B-dur op. 22* komponerad 1799–1800. Han var stolt över sin komposition. ”Denna sonat är verkligen någonting extra”, skrev han till sin förläggare. Den avslutar Beethovens klassiska utvecklingsfas. Han har nått fullt mästernskap både i uttryck och form. Som ofta när Beethoven känner att han blivit färdig med en uppgift vänder han sig mot nya mål. I kommande sonater utvecklar han sonatens form på ett helt nytt sätt. I B-dursonatens första sats strävar alla teman uppåt och det ger musiken en genomgående glad energi. I Ess-duradagiots lugna sång får man en försmak av romantikens nocturnepoesi. Tredje satsen är en menuett med en kapriciös triodel. Sista satsen återknyter till föregående rondosatser i sonaterna op. 2 nr 2 och op. 7. Refrängtemat är en insmickrande, fint ornamenterad durmelodi. I en episod avbryts den mjuka stämningen av ett ivrigt stampande som dock aldrig får övertag.

Sonaten i Ass-dur op. 26 har en mycket ovanlig formgivning. Det är tecken på att Beethoven söker nya vägar för sonatens arkitektur. En tysk musikkritiker, Paul Bekker, har analyserat detta viktiga steg i Beethovens utveckling av pianosonaten. Han skriver att Beethoven måste ha funnit att tyngden i de tidiga sonaternas första satser har gett sonaterna en alltför definitiv karaktär som de efterföljande satserna inte förmått att följa upp. Ass-dursonaten inleds av en variationssats med ett relativt långt tema i klar AABA-form. Efter som denna sats är relativt långsam låter Beethoven den snabba scherzosatsen komma som andra sats. De två sista satserna överraskar: en sorgmarsch betitlad *Sulla morte d'un Eroë* (Till minnet av en hjälte), som kan ses som en förstudie till Eroicans stora sorgmarsch, och en gåtfull perpetuum mobile-final.

Per Nyrén

Nästa Beethoven-konsert 11 mars! Se www.linkopingkammarmusik.se.

Beethoven och Tengstrand *del 3*

Pathétiquesonaten – Beethovens första hit

Konsert i Wallenbergsalen
Länsmuseet
4 mars 2012 kl. 16.30

Konserten ges med stöd av Kultur- och fritidsnämnden i Linköping,
Statens kulturråd, Sensus studieförbund och Scandic i Linköping.

Program

Sonat op. 13, c-moll ("Pathétiquesonaten")

Grave – Allegro di molto e con brio
Adagio cantabile
Rondo: Allegro

Sonat op. 14 nr. 1, Ess-dur

Allegro
Allegretto
Rondo: Allegro comodo

Sonat op. 14 nr. 2, G-dur

Allegro
Andante
Scherzo: Allegro assai

Sonat op. 22, B-dur

Allegro con brio
Adagio con molto espressione
Menuetto
Rondo: Allegretto

Sonat op. 26, Ass-dur ("Sorgmarschsonaten")

Andante con variazioni
Scherzo, allegro molto
Maestoso andante, marcia funebre sulla morte d'un eroe
Allegro

Ignaz Moscheles, virtuos tjeckisk pianist och tonsättare, berättar i sina utgivna minnesanteckningar om tiden som ung elev till den stränge läraren Dionys Weber i Prag. "Vi denna tid hörde jag genom några andra elever att det fanns en kompositör i Wien som skrev den märkvärdigaste musik i hela världen. Ingen kunde förstå den eller spela den. Det var en barock musik som gick tvärsamt mot alla regler och kompositören hette Beethoven. Min nyfikenhet väcktes, jag ville lära känna detta excentriska geni och jag fann hans Pathétiquesonat i lånebiblioteket. Jag tilltalades enormt av det nya i stilen och blev en entusiastisk beundrare av Beethoven."

Bredvid Das Lebewohl-sonaten är *Pathétiquesonaten* den enda som fått sitt tillnamn av Beethoven själv. Titeln är inget program utan mer en stilkaraktäristik för en musik som uttrycker en stark känsla. Den kunde lika så gott gälla för c-mollsonaten op. 10:1 och largosatserna i op. 2, op. 7 och op. 10:3 men Pathétiquesonaten överträffar de tidigare sonaterna i uttryckskraft.

Men denna sonat inleds ett experimenterande med sonatens storform. Ett nytt inslag är den långsamma inledningen till den första satsen. Den är mer än en introduktion, den levererar material till allegrots genomföring och den citeras vid två dramatiska situationer, i början av genomföringen och i codan. Den långsamma satsen kan ses som en utvidgning av midsatsen i c-mollsonaten op. 10. Den bärs upp av en nobel sångbar melodi som har blivit en av Beethovens populäraste. Finalen i denna tresatsiga sonat har ett huvudtema som är tydligt släkt med första satsens andratema. Musiken karaktäriseras av en rastlös otillfredsställelse och konflikten från den första satsen får ingen lösning. Precis som med c-mollsonaten op. 10 finns det något oavslutat i denna sonat. Inte förrän i den sista c-mollsonaten op. 111 når Beethoven fram till en tillfredsställande upplösning av c-mollproblemet.

Efter denna dramatiska sonat vänder sig Beethoven till andra uttrycksregioner. *Sonat i Ess-dur op. 14 nr 1* inleds med ett älskvärt och svärmiskt tema. Satsens grundstämning finns redan i detta tema och vi möter inga större kontraster. Den långsamma satsen saknas och ersätts av en allegrettosats i e-moll, präglad av en lätt melankoli. Det avslutande lätt dansanta rondot har en något orolig mellandel, som inte helt bryter den lugna atmosfär som är karaktäristisk för denna sonat.